

ХАБИАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫБЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Оруубуна биэс сүүл аһараа өттүгэр С.А.Новгородов 110 сылын көрсө, Чуораайытта алааска киһиэхэ аһаммыт минитин буолбута. Оһио аһы биэс сылын бу алааска өйбөһүннүк бэлэ туруо дииһи оччотооһу дьаһалта салайааччылара, ыалдьытара маска сурук бэлэ хаалларбыттара.

Баларан ыбын 4 күнүгэр С.А.Новгородов төрөөбүт-үөскээбит Чуораайытта алааһыгар бу бэлнэ-сорук олоххо кириэн, үөрүүлээх быһыкка-майгыга улуу лингвист-учуонай аатыгар өйдөбүннүк стелла аһаһына, түөрт кылааһынан "маастар-кылаас" ыытылына.

Саха харадын далын аспыт, үөрэх-сайдыы суолутар сирдээбит маннайгы "Сахалыы сурук-бичик" букубаарга аналлаах стеллани аалай лицензтэтин быһаан, мэҥэ бэлээннн СР Наукада уонна профессиональнай үөрэхтээһинтэ министрнн солбууааччы А.С.Нустипова, "Чурапчы улууһа (оройуона)" МТ баһылыга И.Н.Аммосов, "Болтоноҥо нэһилиэгэ" МТ баһылыга Н.Н.Попов, суруйааччы, суруналыыс Сэмэн Тумат, С.А.Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын саха тылын уонна литературатын учуутала Е.В.Сивцева, Болтоноҥо орто оскуолатын XI-с кылааһын туйгуу үөрэнээччитэ Катя Дьячкова аарыйдылар. Бу дьоро күн туһунан ыалдьыттар санаалара:

КУЗУ ААМА УЎЭНЭРТЭ

С.А.Попов – Сэлэн Тумат, Россия Суруйгааччыларын уонна Журналистарын союһун чылыһыт:

- Мин Семен Андреевич Новородов аата угузнаах-тык-сигиллээхтик саха норуотугар ааттаныытыгар турутуруутугар уонна саҥа дыһааллар ыһыһыларыгар бэйэм кыахынан көмөлөстүм дии саныыбын. Ону дон-сэргэ өйдүү, били-көрө сыдьыра буолуо. Вүтүһү күнүгэ биэри бэлиэтэхпин баһарабын. Евразия материкэ алорор норуоттара, уобаластара, кыраайдарга, Россия быһаһын тухара санаан көрдөхкө лингвист кэһиктэ аналдах киһигэ-фотальбэм эсэ тахса ийик. Олун быһыи Саха Республикатын дьомо-сэргэтэ, бол-тоҕолор удьуордара-сыдыааннара аан бастаһынан лингвист туһуан "Лингвист С.А.Новородов" диир фотоальбому өнөрлүбүт. Бу улахан сүгүһүн.

Аны туран Новгородтоохаа калуоньыра саха дьонун кэскилдьэр бопсунуоһу олус үчүтэйдик үлэстиибит курдуктар. М.К.Азмосов государственной деятель быйыһынан, экономической, производственной куустэри үөрөтөр экспедицияны тэрийбита. П.А.Ойуунускай саха литературатын, билинтин кэмнээх литератураны элэстиптэ-сараластыта. Олгон сурук, үөрэх реформатын С.А.Новгородов баһылыырыгар, көһүлүүрүтэр бу дьоннор кэмелеспүттэра, тирэх буолбуттара. Ону санаан көрдөххө бары үчүтэй баһылыгык историческай орууларын үлэстиибиттэр эбит дии санаабын. Онон чураһылар бүгүн саха норуотутар үтүөлөөх-эңгэлөөх уолдарын үлэтитэр туһутар бу күннэри ыта турааллара бу билиги сахабыт норуотун, билиги нациябыт кизэ туттуута буолуон сеп этэ диин санаабын.

САНГОРОДОВ ЗАТЫШАН СР "БИГЧИ" НАЦИОНАЛЬ-
НАЙ КИНИЭ КЛАБТЫН СУРУШУУР РЕДАКТОРА В.Н.ЛУКОВ-
ЦЕГ

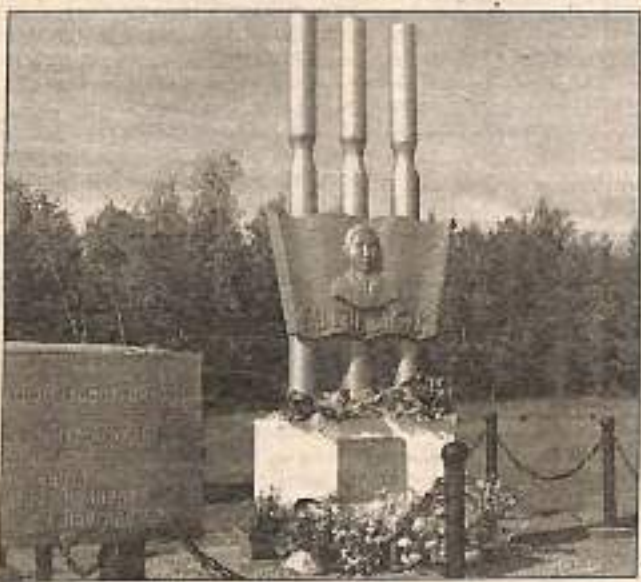
– Улахан дыһалта кэпэс турарбытыттан олус дол-
гуйабат. С.А.Новгородов саха бастагы интеллигенция-
тын биэр чулуу предствителэ. Он курдук кини арыстах
ахсааннаах сахабыт норуота сайдырыгар, уерэти, били-
минь ыһарыгар туур норуоттарыттан аан бастаан саха-
лы аларыт латын графикаатын түрүтүгэр олобуран
уерэи тарарыт кини буолар.

Ол ичиг да кири төрөөбүт 115 сылын болжоткон үөрүүлөк сылыгар республика общественноһын уовна улдуе алохтоохторун көрдөһүлөрүннэ, кири сырдык аата сурукка-бигилэ киирө түрдүн дьомжот кири аатын сүктүпүтүгүнэ эээн тутталыт. Ити биллэн туран сүрдөөк улахан аһыһыттанас. Вөһити тарилтэ быһыһыттан уламчы-хамсыы турарбыт тухары республикабыт салаататын өтүтүгүн убуһун ойбөүл, дьэһэн-уотуһун хааччыһы баарыт тухары бигилэ кири көрүһүнэ толороммут олус алох киһитин таһааран бар дьомжоттар тидирдэ түрүөхтү. Сахабыт тыла, сурута-бигилэ, сахабыт бөкөт сүлүһүн, Семен Андреевич аата үс-түһүһүһүн туһутар уламын-хамсыы түрүөхтүт дьон

бүтэ эрэлзэхпит

П.П.Федоров – Сомого, тэрийэр хамгаалһыа чымына, Россия Суруйааччыларын союһун чымына:

- Бу төрөлийн бонтуруунуудар Д.М.Лобанова салай-
агчылаах саймны бйла сүрдэх албох үлэ барда. Улуу
дломмутулар болж тулара хайан да наадалаах. Семен
Андреевич чакхы уура киши буолан, бэйэтэ алфавит
онгортон, сахабыт норуота суруктанан-бичиктэнэн,
үрөх өгүүтэр сайдыбылыгыт. Түүр омуктарыгар аан ба-
стакынан алфавит килээн, бичиги төрөөбүт тыбылыг-

нан саңгарар, үүнэр, сайдар суолга үктэмнипит. Бүтүгүнү төрөөнүн олус үчүгүйдик барда дээсээ наада. Саха сириттэн Суруйааччылар союзтарын чилиэттэрэ республика биллэр үлөиттэрэ кэллилэр. Саамай үөрө-
рим дили, бу "Бичик" кинигэ кыһата, баар-суох күн
туттар тэрилтэбит С.А.Новгородов аатын сүктүтэ буо-
лар. Холубур, бу тэрилтэ чакчы дараны суруту-бичиги
дыһыно-сэргээ, норуokka сырдатар, уус-урап, төрөбүт
тылбытын сайыннара сыдылар. "Бичик" кинигэ кыһата
кэнники кэмгэ сүрдээрин сайынна, билиннэ араас
таһымнаах дээрбанкаларга биллэр-көстөр буолла.
С.А.Новгородов аатын сүтэр, кини аатын үйүтүгүтэр
тэрилтэ илпикитин өссө сайдан үлэлэтигэр, оҕолорбугу-
тар сахалыы кинигэлэри таһаара туарыгар барарабын.
Бүтүгүнү төрөөнүн ыһыттып нэлэмэк салалтатыгар,
улуус дьаалтатыгар, дьоммутугар-сэргититигэр ула-
хан махтаабытын билдирэбит.

САНГОРОДОВКА аналзах стелзны онгобт уус, кусторс гидэлэх Т.Г.Новгородов:

— Бу стелланы тизиринки, цементадан оңордубут. Эскинин Григорий Тураптаев оңорбута. Мин тутан-хабан, көпкөнөн оңорочту быһыыгынан үлэстисин. Маана көстүбүт үс сэгэ үс саха болуэте буолар. Талыһыбыт кинигэ С.А.Новгородов сурутун-бичигин көрөһэллэр. Үйэтити дьаһалыгар бастакы үлэм. Биир дойдудаары аалыгар стелла туруутутар үлэлэһиппиттэн-күнүн туттабын.

Н.Н.Попов, "Болтоног нэвчилээг" МТ баһулыга:

- Балаары айын 4 күнэ букубаар күнэ. Билиги бэйэр дойдулаахпыт С.А.Новгородов сахалыы суругу-бичиги, нурууска тарҕаппыт киһиэхэ бар дьонугар биллэр. Уһаппыт, балыы туруоруута сүүрүн суолтата нэһиликкэ, калэр кэлүөнүр, кэскилэ, ыччакка бары өттүнэн барытынан үтүү салайылыах. С.А.Новгородов төрөөбүт 115 сылыгар анаан сүрдээх албох дьаһал ытыллыа. Республика, улуус, нэһилиэк таһымынаах улахан дьаһалта олохтоох дьон, ветераннар сэбиэттөрө сүрдээх актыыбынайдык кыттан кэллэбит дээн бэлэттиэхпин баарарбын. Бүгүнгү дьаһал үбүн, аһын, бырайыагынан сүүрүөкөтөн үлэлэспит Д.Д.Поповка уонна бу туарар стелланы оҥорбут бэйэбит маастарбыттар Г.Г.Новгородовка Болтоно нэһилиэгин дьонун-сэргэтин, дьаһалтатын аа-тыттан улахан махтабылгын этэбит.

В.И.Иванов, Россия Суруйлаачыларынын союзун чинликте, "Чолбон" сурунаал үлэһитэ, СР доруобуйа харыстабылын туйгуна:

– Энгийн чуралтчилар саха тын үөрэхтээдэр, норуул сайдарын тулугар сүгэнг кылааты киллэртгит киингитин манньк үрдүктүк тушуккут, сүрдээх үрдүк таһымнаах тэрээһини тэрийбиккит мнэхэ үтүө өйдөөбүтү хаалларды. Саха үөрэхтээх буюлуутун, хараана талыткыт сылдык быһылытынан болжотобити.

Бас ыбылгар буюлбут норуоттар икки ардыларынаагы конгресска Калмыкиянтан сыдыар профессор кытта кэспэпитим. Оппо киши билигин Калмыкияга сана бэйэлэрин тылларынан букубаар, оолорулар кишигэ оңором таргата эрэллэрин туһунан эгипта. Ону таннээтэххэ билиги сахалар төһө да уйук сиргэ олордорбут сүрдээх сайдыылаах норуот буоларбытын билиэтээн аастыта. Бу С.А.Новгородов курдук чулуу кыһилтэх буолантыт, эһиги сүрдээх улахан хардыыны оҥордугут диір. Чурагчылар атын омок кытта убаастылар улуу кыһилитин өрө тутаргылыктан сүрдээгин астыһыт.

Бүгүнгү дөүрө күнгө ыраактан-чүтастан айланган калың ышдыгтар ээрде тил эгэлгитин эттилер, аялгыт көм ахтыгыт, калар көлүгөз кээкилин кээсэтилер. Болтоно ниничигитин ыттык кырдыраастара ыалдыгтары алаадылаах саламаатын кундузэтилер. САНовгородон буюбуарын ааган улааныт, оскунд ороолоро кэре кулаастарынан, шарын үткүүлэринин бу дөүрө күнү кээргэттилер.

АЙТЪЛДИНА АДАМОВА.

И ПОНОМАРЕВ

БИЙИГИ ИНТЕРНАТ ОБОЛДОРБУТ

САХУМР. АХМАР АХУМР КУНААР

УМНУЛЛУБАТ ОНУС КЫЛААС

дүнгэр хомоолоохотхуу уута бьлдзымгыт,
 Иаа, оскундлаагзы сымлары түзүстүрбэт арз
 сакаан аһабьт. Эрүү да өнүк буолуу. Би-
 нэмээккэ үөрө-көтө сылдьар учууталларбы-
 нанар минингэс астаах маама Пашабытын
 Захаровны. Ийэ дойдү көмүсүлсүнгэр
 аын үйөтүгүнэ сыраалан үдэмйр старшай
 быгыт Иван Михайлович Павловы уо.д.д.
 бүтүһүн махтанан туран, оскундлабыт
 быт.

А. Р. АРЖАКОВ,
п.д. улз ветерана,
саһааһыстыбытын
сүрүткүчү улаһта.

